

طراحی مدل فراترکیب بحران در خطمشی‌گذاری‌های ارزی بانک مرکزی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۲۳

فاطمه رستمی یزدی^۱، سید وحید شالباف یزدی^{۲*}، علیرضا معطوفی^۳، حمید عرفانیان خانزاده^۴

۱- دانشجوی دکتری گروه مدیریت دولتی، واحد گرگان، دانشگاه آزاد اسلامی، گرگان، ایران

۲- استادیار، گروه مدیریت دولتی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران (vshalbaf@mshdiau.ac.ir)

۳- دانشیار، گروه مدیریت دولتی، واحد گرگان، دانشگاه آزاد اسلامی، گرگان، ایران

۴- استادیار، گروه مدیریت دولتی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

چکیده

پیش‌بینی بحران‌ها در هر جامعه‌ای در سیاست‌گذاری‌های عمومی از نظر خطمشی‌گذاران اهمیت خاصی دارد. مقایسه و بررسی تحقیقات گذشته در مباحث اقتصادی نیز می‌تواند راهنمای عمل خطمشی‌گذاران محسوب شود. لذا این تحقیق با هدف طراحی مدل فراترکیب بحران در خطمشی‌گذاری‌های ارزی بانک مرکزی تدوین شده است. روش تحقیق، فراترکیب، از حیث هدف، کاربردی و از نظر نحوه‌ی گردآوری داده‌ها، اسنادی و کتابخانه‌ای است. یافته‌ها نشان داد بیشترین دلیل بحران ارزی در مقوله‌ی سیاست‌های ارزی، فقدان سامانه‌های هشدار زود هنگام بحران مالی، در عوامل بازرگانی، صادرات و پایین بودن تولید ناخالص داخلی، در بین عوامل سیاسی، عدم عضویت در اتحادیه پولی و نرخ تورم در عوامل اقتصادی بیشترین تأثیر را در بروز بحران در خطمشی‌گذاری بانک مرکزی دارند. در رفتار سرمایه‌گذاران، حملات سفته‌بازانه و سوداگرانه بیشترین دلیل بروز بحران ارزی شناخته شده‌اند. پیامدهای تحقیق شامل فروپاشی اقتصادی و اجتماعی است. با توجه به یافته‌های تحقیق می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که سیاست‌های بانک مرکزی، سیاست‌های بانکی، علل مدیریتی باعث می‌شود که خطمشی‌های اجتناب از بحران‌های ارزی شکل گیرد که پیامدهای آن، توسعه‌ی اقتصادی و اجتماعی است.

واژه‌های کلیدی: بحران ارزی، بانک مرکزی، خطمشی‌گذاری

Designing the Meta-Combination Model of Crisis in the Central Bank's Foreign Exchange Policies

Fatemeh Rostami Yazdi¹, Seyyed Vahid Shalbaf Yazdi^{2*}, Alireza Matoufi³, Hamid Erfanian Khanzadeh⁴

1. PhD. Student, Dept. of Management, Gorgan Branch, Islamic Azad University, Gorgan, Iran

2. Assist. Prof., Dept. of Public Administration, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran (vshalbaf@mshdiau.ac.ir)

3. Assoc. Prof., Dept. of Public Administration, Gorgan Branch, Islamic Azad University, Gorgan, Iran

4. Assist. Prof., Dept. of Public Administration, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran

Abstract

Forecasting crises in any society in public policies is of special importance from the point of view of policymakers. Comparison and review of past research on economic topics can also be considered as a guide for policymakers. Therefore, this research has been compiled with the aim of designing a meta-composite model of the crisis in the foreign exchange policies of the Central Bank. The research method is meta-composite, practical in terms of purpose, and documentary and library in terms of data collection. The findings showed that the main reason for the currency crisis in the category of foreign exchange policies is the lack of early warning systems of the financial crisis, in the commercial factors, exports and low GDP, among the political factors, non-membership in the monetary union and the inflation rate in the factors. Economic have the greatest impact on the emergence of the crisis in the policy of the central bank. In the behavior of investors, speculative and speculative attacks are the most known cause of currency crises. The consequences of the research include economic and social collapse. According to the findings of the research, it can be concluded that the policies of the central bank, banking policies, and management reasons cause policies to avoid currency crises to be formed, the consequences of which are economic and social development.

Keywords: Currency Crisis, Central Bank, Policy Making.

امروزه تحقیقات نشان داده است که هر کشور با تعداد زیادی بحران روبروست که تلاش خطمشی‌گذاران بررسی عوامل مؤثر و پیامدهای آن بحران در سطح جامعه است که با بهینه ساختن اقدامات و کاهش زیان‌های ناشی از بحران‌ها و مقابله هوشمندانه با آنها بتوانند آسیب‌های مسائل بخش عمومی جامعه را کاهش دهند. یکی از بحران‌های بسیار مهم متأثر از شرایط اقتصادی در کشور مخصوصاً شرایط اخیر، بحران‌های بانک مرکزی است که توجه خطمشی‌گذاران این حوزه را به خود جلب کرده است.

به‌زعم سلمانی و همکاران [۱] بانک مرکزی در کشورها مأموریت پایداری اقتصادی و فراهم آوری رفاه، آسایش و امنیت مالی را برای عموم جامعه به عهده دارد، سیاست‌های گوناگون این نهاد نافذ در رشد و توسعه جوامع تأثیرگذار است. در تعریف بحران ارزی آمده است که بحران ارزی به روند سقوط آزاد ارزش پول ملی در برابر ارزهای جهانی گفته می‌شود [۲]. از منظر تاریخی، بحران‌های مالی و اقتصادی بانک مرکزی پدیده‌های جدیدی نیستند و دست‌کم از زمانی که تحولات پولی و مالی شروع شده‌اند وجود داشتند. اولین بحران‌های اقتصادی به دوره‌ای برمی‌گردد که پادشاهان با کاهش عیار طلا یا نقره موجود در سکه‌های پولی و در نتیجه کاهش ارزش پول، کسری بودجه‌هایی را که اغلب از جنگ‌ها ناشی می‌شد تأمین مالی می‌کردند.

به‌مرور زمان، پیشرفت‌های فناوری، مقامات دولت‌ها را از دستکاری عیار پول‌ها جهت تأمین کسری بودجه بی‌نیاز کرد. بعدها انواع دیگری از بحران‌ها مانند بحران تورم و بحران بدهی در برخی مناطق بروز کردند و امروزه نیز با اضافه شدن انواع متأخر آن مانند بحران‌های ارزی و بانکی و آشفتگی‌های مالی ناشی از آنها،

اقتصادهای کنونی تحت تأثیر این نوع پدیده‌ها قرار گرفته‌اند [۳]. صرف‌نظر از عواقب سیاسی، وقوع بحران ارزی منجر به اثرات نامطلوبی بر پیکره اقتصادی کشور می‌شود. تبدیل دارایی‌ها به پول خارجی، خروج سرمایه، تنها بخشی از پیامدهای بحران ارزی است [۴] همچنین وقوع بحران‌های ارزی به‌طور قطع مشکلاتی از قبیل کاهش تولید، افزایش بیکاری، بروز تورم‌های شدید را برای اقتصاد به وجود خواهد آورد. تجربه نشان می‌دهد که بحران‌های ارزی می‌توانند نرخ رشد تولید ناخالص داخلی یک کشور را تا ۶ درصد یا بیشتر کاهش دهند که مشابه از دست دادن یک یا دو سال رشد اقتصادی در بیشتر کشورها است [۵].

به‌زعم وکیلی و همکاران [۶] بحران‌های ناشی از بخش مالی اقتصاد ایران و اثرگذاری احتمالی آن بر ساختارهای اساسی بخش واقعی از جمله بهره‌وری کل، بهره‌وری نیروی کار، رشد اشتغال و رشد اقتصادی، از مسائلی است که بروز بحران ارزی در کشور باعث آن است. همچنین افزایش روزافزون تحرک سرمایه و آزادسازی جریان‌های مالی بین‌المللی از ابعاد مهم جهانی‌شدن است و منافع قابل‌توجهی را برای بسیاری از کشورها در پی داشته است. ولیکن این موضوع این مسئله را به وجود آورده است که آزادسازی‌های مالی بر بسیاری از متغیرهای کلیدی اقتصاد کلان از جمله نرخ ارز، تأثیرگذار است و بحران‌های ارزی را به وجود آورده است [۷].

تحقیقات نشان داده است که ساختارهای اقتصادی ضعیف کشورها، دلیل بروز بحران‌های ارزی است و رابطه‌ی میان شرایط اقتصادی و نرخ ارز، باعث فروپاشی ثبات نرخ پول داخلی شده است [۸].

در خصوص اهمیت و ضرورت انجام تحقیق در بحث کاربردی بیان می‌شود که بحران‌ها مخصوصاً بحران‌های ارزی پدیده‌های مرتبط با آن را

به شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد. بحران‌های مالی و ارزی از آنجایی که پدیده‌ای اقتصادی هستند باعث کاهش قدرت خرید عمومی، افزایش فاصله طبقاتی، از دست رفتن منابع استراتژیک کشور و فقر عمومی می‌شوند که به واسطه‌ی عمومی بودن و درگیر بودن آحاد مردم، بایستی مورد توجه خط‌مشی‌گذاران قرار گیرد. از سویی دیگر بحران ارزی یا افزایش شدید، مستمر و غیرارادی نرخ ارز به دلیل تبعات مخرب آن بر شاخص‌های کلان اقتصادی به‌ویژه تورم و بی‌ثبات‌سازی به‌عنوان یک تهدید و چالش برای اقتصاد و امنیت اقتصادی شناخته می‌شود. بررسی علل و عوامل و شناسایی سهم هر یک در این واقعه بسیار حائز اهمیت است و می‌تواند چراغ راه برای ادامه مسیر حکمرانی اقتصادی باشد [۹]. به‌زعم برخی صاحب‌نظران از جمله گانگوپادایا [۱۰]، ها و همکاران [۱۱] و اوزیلی [۱۲] بحران‌های ارزی آثار بسیار گسترده و تخریب‌کننده‌ای بر پیکره کل جامعه به همراه خواهد داشت. به‌زعم قزلباش [۱۳] نمی‌توان از پدیده مهم بحران‌های ارزی اغماض نمود و با آزمون خطاهای مکرر و سطحی‌نگری، تنش‌های اقتصادی را دامن زد. سیاست‌های ارزی در کشورها توسط بانک مرکزی و بر پایه روند اطلاعات و داده‌هایی از گذشته تا حال و بر مبنای اولویت‌های توسعه اقتصادی-تجاری و رفاه اجتماعی اتخاذ می‌شوند؛ بنابراین به‌عنوان یکی از عوامل اصلی و مهم می‌تواند در وقوع یا اجتناب از بحران‌های ارزی مؤثر باشد. همچنین به‌زعم نجفی استمال و همکاران [۱۴] نوسانات نرخ ارز و انحراف آن از مسیر تعادلی یکی از مهم‌ترین متغیرهای اقتصاد کلان است که بررسی آن اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد. همچنین با توجه به اهمیت پرداختن به طرح‌ها (پروژه‌های) مرتبط با قانون برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و همچنین به‌زعم

الوسنی و همکاران [۱۵] نقش بسیار مهم بحران‌های ارزی در زمینه‌های مختلف می‌توان گفت که رشد و توسعه‌ی اقتصادی پایدار، مرهون پرداختن به شاخص‌های کلیدی در سیاست‌های ارزی است چراکه بحران‌های ارزی و نرخ ارز به‌عنوان یکی از متغیرهای اصلی سیاست‌گذاری در اقتصاد کشورهای کمتر توسعه‌یافته، نه تنها بر جریان‌ات تجاری و موازنه پرداخت‌ها، بلکه بر ساختار و سطح تولید، مصرف، اشتغال و تخصیص منابع در یک اقتصاد اثر می‌گذارد.

بر اساس مطالب ذکرشده فوق و مشکلات تبیین شده، محقق در پی آن است تا با بررسی‌های بیشتر و یافتن مؤلفه‌ها و ارتباطات بین مؤلفه‌ای با رویکرد فراترکیب مدلی را ارائه دهد تا عوامل مؤثر و پیامدهای بحران‌های ارزی در سیاست‌های بانک مرکزی به‌روشنی ذکر شود تا در تدوین خط‌مشی‌های کلان اقتصادی سهم تحقیقات خود را عرضه نماید.

۲- روش‌شناسی

روش فراترکیب عصاره پژوهش‌های انجام‌گرفته در یک موضوع خاص را به شیوه نظام‌مند و علمی فراروی سیاست‌گذاران قرار می‌دهد که نقش مهمی در روشن کردن ابعاد مختلف پدیده‌های سیاستی پیچیده دارد [۱۶]. نوع تحقیق از حیث هدف، کاربردی و از نظر نحوه‌ی گردآوری داده‌ها، اسنادی و کتابخانه‌ای است. همچنین جامعه‌ی مورد مطالعه کلیه مقالات با کلیدواژه‌ی بحران ارزی در بین سال‌های ۱۳۹۱ یا ۲۰۱۳ تاکنون بوده است که تعداد ۳۲۵ منبع یافت شده است که نمونه‌ی مورد مطالعه با توجه به معیارهای ورود و خروج و ارزیابی نهایی، ۷۰ مقاله انتخاب شدند. در این پژوهش، از روش هفت مرحله‌ای سندلوسکی و باروسو [۱۷] استفاده شده است که به تفکیک در ذیل به آن اشاره شده است:

۱- تنظیم سؤال تحقیق

برای تنظیم سؤال تحقیق از پارامترهای مختلفی مثل جامعه مورد مطالعه، چه چیزی، چه موقع و چگونگی روش، استفاده می‌شود. در این پژوهش، این سؤال مورد کنکاش قرار گرفت: «مدل بحران ارزی در خط‌مشی‌گذاری در مطالعاتی که صورت گرفته است کدام است؟» چه چیزی: یعنی اینکه چه چیزی مورد مطالعه است؟ در این پژوهش، سؤال بحران ارزی در خط‌مشی‌گذاری چیست؟ چه چیزی این مطالعه را تشکیل می‌دهد. چه کسی: منظور این است که جامعه مورد مطالعه چه کسانی را دربرمی‌گیرد؟ در این پژوهش منظور از چه کسی، پایگاه‌های داده و مجلات و نشریات داخل و خارج از کشور مدنظر است. چه زمانی: منظور این است که چارچوب زمانی مقالات از چه تاریخی است؟ در این پژوهش بازه‌ی زمانی میلادی از سال ۲۰۱۳ و از سال ۱۳۹۱ شمسی تا اکنون مورد بررسی قرار گیرد. چگونه: منظور از چگونه این است که روش‌های گردآوری داده‌ها به چه شکلی است. در این پژوهش داده‌های ثانویه که همان اسناد و مدارک گذشته است مورد استفاده قرار گرفته است.

۲- جستجوی نظام‌مند ادبیات

برای گردآوری داده‌های پژوهش، از اسناد گذشته،

شامل کلیه پژوهش‌های بحران ارزی در

جدول ۲- معیارهای پذیرش و عدم پذیرش مقالات (معیارهای ورود و خروج)

شاخص	معیار پذیرش	معیار عدم پذیرش
زبان پژوهش	فارسی و انگلیسی	غیر از فارسی و انگلیسی
زمان انجام	از سال ۲۰۱۳ و از سال ۱۳۹۱ تا اکنون	قبل از ۲۰۱۳ و قبل از ۱۳۹۱
روش تحقیق	کیفی و کیفی/ کمی	غیر کیفی
جامعه مورد مطالعه	بحران ارزی	غیر از بحران ارزی
شرایط مورد مطالعه	بحران ارزی در خط‌مشی‌گذاری	مواردی غیر از این دو مورد
نوع مطالعه	مقالات چاپ شده در مجلات و فصول	مقالات کنفرانسی و مقالات نامعتبر

خط‌مشی‌گذاری استفاده‌شده است. جدول (۱) واژگان کلیدی مورد جستجو را نشان داده است.

جدول ۱- واژگان کلیدی مورد جستجو

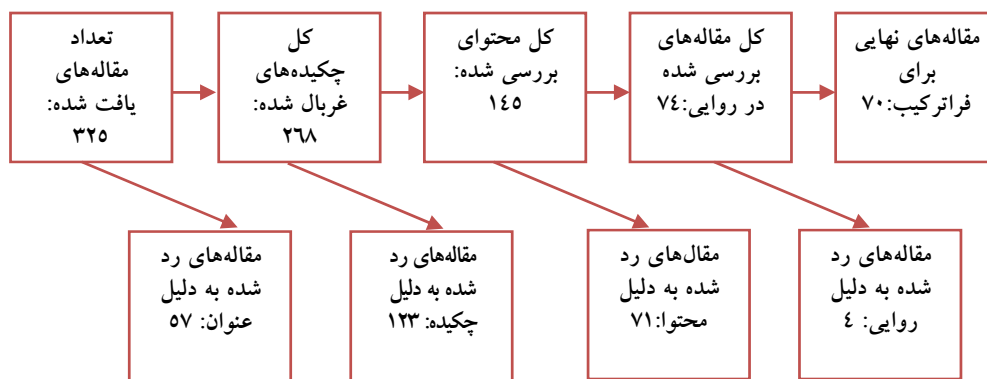
فارسی	انگلیسی
بحران ارزی، خط‌مشی‌گذاری	Currency crisis /Policy Making

در گام نخست، پایگاه‌های داده معرفی‌شده با استفاده از واژگان و اصطلاحات کلیدی جدول فوق جستجو شدند و تمامی مقالات بر اساس ارتباط عنوان مقاله با آنها در یک فایل صفحه گسترده جمع‌آوری شدند.

۳- انتخاب متون مناسب

از میان ۳۲۵ مطالعه، ۷۰ پژوهش انتخاب شد. جدول (۲) معیارهای پذیرش منابع را نشان می‌دهد.

در این مرحله، ۳۲۵ پژوهش یافت شد که به‌طور دقیق طی چند مرحله مورد بازبینی قرار گرفتند تا مشخص شود کدام‌یک متناسب با سؤالات پژوهش هستند. در این پژوهش مراحل فرایند بازبینی به شرح زیر بوده است: عنوان مقالات و چکیده و محتوای آنها بررسی شده و مقالاتی که ارتباطی با سؤالات پژوهش نداشتند، کنار گذاشته شدند. مقاله‌های مرتبط با کلیدواژه‌های تحقیق ۳۲۵ پژوهش بوده است که پس از بررسی عنوان

شکل ۱- مراحل فرایند فراترکیب

مقالات باقیمانده باید به لحاظ کیفیت محتوا مورد بررسی قرار گیرند روش ارزیابی حیاتی مورد استفاده قرار گرفت. به این منظور، از چک‌لیستی مشتمل بر ۱۰ سؤال استفاده شد که در بررسی دقت، اعتبار و اهمیت مطالعات کیفی پژوهش محقق را یاری نمود.

در این بخش به‌زعم منتظرعطایی و همکاران [۱۸] سؤالات ارزیابی کیفی شامل بررسی اهداف

پژوهش، منطق روش، طرح پژوهش، روش نمونه‌برداری، جمع‌آوری داده‌ها، انعکاس‌پذیری یا رابطه میان محقق و مشارکت‌کنندگان، ملاحظات اخلاقی، دقت تجزیه و تحلیل داده‌ها، بیان واضح و روشن یافته‌ها و ارزش پژوهش باشد. هنگام استفاده از این ابزار، برای هر مقاله به لحاظ دارا بودن ویژگی‌های بالا، امتیازی بین یک تا پنج اختصاص یافت. در این پژوهش، تعداد ۴ مقاله به دلیل کسب امتیاز ضعیف و خیلی ضعیف حذف شدند و ۷۰ مقاله در فرایند ارزیابی پذیرفته شدند. روایی یا اعتبار روش فراترکیب مانند بسیاری از روش‌های پژوهش کیفی منوط به معیارهایی مانند شفافیت، ساختار اجرای پژوهش، حوزه‌ی مورد بررسی، تعمیم‌پذیری یافته‌های آن است.

برای تعیین پایایی در تحقیق کیفی از روش توافق بین دو کدگذار از ضریب کاپا استفاده‌شده

تحقیق ۵۷ مقاله حذف شدند. ۲۶۸ مقاله برای چکیده مورد بررسی قرار گرفت که تعداد ۱۲۳ مقاله حذف شد و تعداد ۱۴۵ مقاله برای بررسی متن کامل آنها وارد مرحله بعد شد که در نهایت با حذف ۴ مقاله از حیث روایی، متن تعداد ۷۰ مقاله برای فراترکیب انتخاب شد. شکل ۱. مراحل فرایند فراترکیب را نشان می‌دهد.

۴- استخراج اطلاعات پژوهش

در این پژوهش، اطلاعات به‌صورت جدولی استخراج شد که برای هر مقاله، نام و نام خانوادگی نویسنده، سال، متغیرهای مهم در خصوص بحران در خط‌مشی‌گذاری ارزی و ابعاد آن درج شد.

۵- تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی

در این پژوهش ابتدا کلیه مؤلفه‌های مربوطه شناسایی شد و در گام نهایی بر اساس فراوانی هر کدام از مؤلفه‌ها در جدولی، اولویت آنها مشخص شد.

۶- کنترل کیفیت

برای حفظ کیفیت مطالعه، بررسی گسترده منابع فارسی و تلاش در جهت شناسایی دقیق مؤلفه‌های تحقیق انجام‌شده است. از آنجاکه

است. بدین معنا که کدگذار دیگر، بدون اطلاع از نحوه ادغام کدها و مفاهیم ایجادشده توسط پژوهشگر، اقدام به دسته‌بندی کدها در مفاهیم کرده است. سپس مفاهیم ارائه‌شده توسط پژوهشگر با مفاهیم ارائه‌شده توسط این فرد مقایسه شده است. در این تحقیق تعداد ۱۱ مقاله (۱۵ درصد از اسناد) برای ارزیابی در اختیار یکی از خبرگان قرار گرفته و نتایج حاصل از کدگذاری نشان می‌دهد که ضریب کاپای محاسبه‌شده توسط نرم‌افزار SPSS مقدار $0/662$ بوده است که با توجه به اینکه بیشتر از $0/6$ است و چون عدد معنادار حاصل‌شده برای شاخص کاپا کوچک‌تر از $0/05$ است، فرض وابستگی کدهای استخراجی به هم تأیید می‌شود و در انتها در مرحله‌ی یافته‌های فراترکیب، نتایج حاصل از مراحل قبل مورد بررسی قرار می‌گیرند.

۷- ارائه یافته‌ها

کدگذاری باز و محوری به‌منظور دسته‌بندی

جدول ۳- شاخص‌های بحران ارزی مستخرج از ادبیات تحقیق

مقوله	مؤلفه	شاخص‌ها	منابع
پیشاتیندها سیاست ارزی	سیاست ارزی	افزایش تقاضا در بازار ارز	[۱۹]
		اتخاذ سیاست‌های نامناسب ارزی	[۱۲، ۲۰، ۲۱]
		عدم درک روشن از شرایط بازار ارز داخلی	[۲۰]
		بدهی‌های قابل‌ملاحظه خارجی	[۲۲]
		تورم بالا و مستمر	[۲۲، ۲۳]
		بی‌ثباتی‌های پولی	[۲۲]
		افزایش بی‌سابقه حجم نقدینگی	[۲۴]
		عدم توازن مالی	[۲۵]
		سیاست‌های پولی انبساطی نامناسب	[۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹]
		استقراض خارجی	[۳۰، ۳۱]
		ارزهای دیجیتال متمرکز	[۲۰، ۳۲]
		عدم وجود نرخ ارز مؤثر واقعی	[۱۱، ۲۳، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶]
		نرخ ارز شناور نامناسب	[۱، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰]
		استفاده از نظام ارزی ثابت به ناپایدار بودن اقتصاد	[۳۳، ۴۱]
		اتخاذ سیاست ریاضتی	[۴۲، ۴۳]
سیاست پولی هدف‌گذاری دوگانه تولید و تورم	[۴۱]		

شاخص‌های به‌دست‌آمده است. در کدگذاری باز مفاهیم مشخص‌شده و ویژگی‌ها و ابعاد آنها از درون عبارات کشف می‌شوند. کدگذاری محوری، فرآیند ربط دهی مقوله‌ها با زیر مقوله‌هایشان و پیوند دادن مقوله‌ها در سطح ویژگی‌ها و ابعاد است.

۳- یافته‌های تحقیق

یافته‌های تحقیق به‌صورت کدگذاری باز و محوری و کدهای اولیه به تعداد ۱۱۰ کد استخراج‌شده از ۷۰ مقاله است که در جدول ذیل آمده است. پس از استخراج کدها و دسته‌بندی آنها بر مبنای ادبیات تحقیق، شکل (۲) مدل تحقیق را با رویکرد فراترکیب نشان می‌دهد.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان داد در سیاست‌های ارزی بانک مرکزی، بیشترین دلیل بحران ارزی فقدان

جدول ۳- شاخص‌های بحران ارزی مستخرج از ادبیات تحقیق

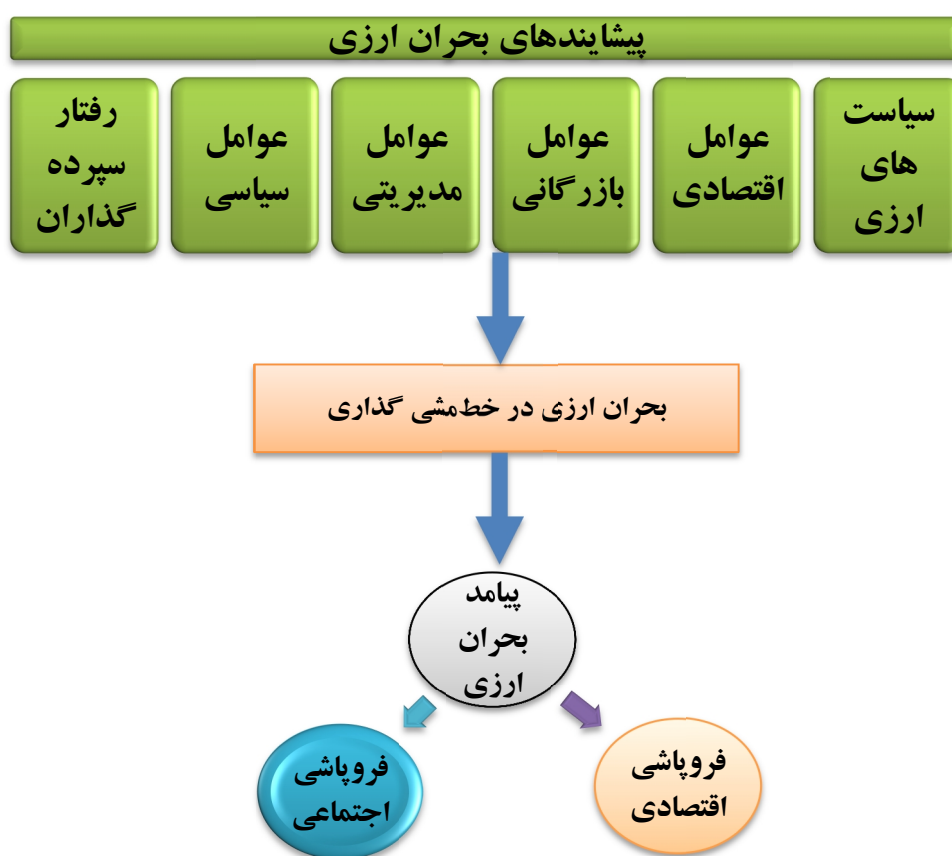
مقوله	مؤلفه	شاخص‌ها	منابع
پیش‌بینی‌ها	سیاست ارزی	کسری حساب جاری	[۴۴]
		عدم استفاده از مدل‌های اقتصادی	[۴۵]
		فقدان ذخایر ارزی	[۲۱، ۴۶، ۴۷، ۴۸]
		عدم تناسب ذخایر بین‌المللی به بدهی خارجی	[۴۹]
		فقدان سامانه‌های هشدار زودهنگام بحران مالی	[۲۳، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵]
		عدم توانایی دولت در پرداخت بدهی‌های خود	[۵۶، ۵۷]
		جلوگیری از تأمین مالی دولت از طریق اوراق قرضه کوتاه‌مدت	[۵۶]
		جلوگیری از اقدام دولت به انتشار اوراق قرضه	[۵۸]
		کاهش قیمت یک دارایی از ارزش درآمد آتی آن	[۵۸]
		جلوگیری از تعدیل نرخ ارز متناسب شرایط اقتصاد	[۵۹]
		بازار سهام	[۶۰]
		افزایش حجم نقدینگی	[۲۴، ۳۱]
		عدم قوانین و مقررات	[۲۶، ۶۱]
علل مدیریتی	سیاست ارزی	سوء مدیریت تعهدات ارزی	[۲۴]
		عدم رهبری و تصمیم‌گیری سریع	[۶۲]
		عدم بررسی بحران‌های گذشته	[۶۳]
		عدم تعیین اهداف، استراتژی مدیریت بحران	[۵۸]
		فقدان استقرار سیستم بازخورد	[۶۴]
		عدم مدیریت نرخ بیکاری	[۴۸]
		وجود فساد و تقلب	[۵۸]
عوامل بازرگانی	سیاست ارزی	عدم مقررات مالی داخلی	[۶۱]
		عدم هماهنگی سیاست تجاری با سیاست ارزی	[۹]
		واردات از طریق تأمین مالی بدهی خارجی	[۶۵]
		احتکار ارز توسط صادرکنندگان بزرگ داخلی	[۹]
		قاچاق ارز	[۶۶]
		سرمایه‌گذاری خارجی به تولید ناخالص داخلی	[۴۹]
		صادرات	[۵۱، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰]
		پایین بودن تولید ناخالص داخلی	[۸، ۲۳، ۴۰، ۴۹]
		بدهی شرکت‌ها و خانوارها به ارز خارجی	[۲۱]
		عدم پویایی‌های تولید ناخالص داخلی	[۳]
عوامل سیاسی	سیاست ارزی	محدودیت توافقات چندجانبه	[۶۱]
		سیاسی شدن مأموریت‌های بانک مرکزی	[۲]
		جایگاه بانک مرکزی به‌عنوان مجری سیاسی	[۲۴]
		سیاست‌های خارجی دولت	[۷۱]
		دخالت دولت‌ها در بازار ارز	[۷۲]

مقوله	مؤلفه	شاخص‌ها	منابع
پیشانیدها	سیاست ارزی	کسری حساب جاری	[۴۴]
		عدم استفاده از مدل‌های اقتصادی	[۴۵]
		فقدان ذخایر ارزی	[۲۱، ۴۶، ۴۷، ۴۸]
		عدم تناسب ذخایر بین‌المللی به بدهی خارجی	[۴۹]
		فقدان سامانه‌های هشدار زودهنگام بحران مالی	[۲۳، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵]
		عدم توانایی دولت در پرداخت بدهی‌های خود	[۵۶، ۵۷]
		جلوگیری از تأمین مالی دولت از طریق اوراق قرضه کوتاه‌مدت	[۵۶]
		جلوگیری از اقدام دولت به انتشار اوراق قرضه	[۵۸]
		کاهش قیمت یک دارایی از ارزش درآمد آتی آن	[۵۸]
		جلوگیری از تعدیل نرخ ارز متناسب شرایط اقتصاد	[۵۹]
		بازار سهام	[۶۰]
		افزایش حجم نقدینگی	[۲۴، ۳۱]
		عدم استقلال بانک مرکزی	[۲]
		اختلاف موجود بین کشورها	[۷۳]
		خدعه و دسیسه‌های کشورهای خارجی	[۲۴، ۷۴]
		عدم هماهنگی در سیاست‌گذاری بین کشورها	[۷۴]
		عوامل بی‌ثبات داخلی	[۷۵]
		عدم هماهنگی سیاست‌های بین‌المللی	[۷۶]
		عدم عضویت در اتحادیه پولی	[۷۷، ۷۸]
		ورود بحران از کشورهای همسایه	[۲۱]
		پیشانیدها	عوامل اقتصادی
تأمین مالی دولت و میزان مراجعه به بانک مرکزی	[۷۹]		
قیمت نفت	[۲۴]		
نرخ تورم	[۴۸، ۴۹، ۸۰]		
جلوگیری از اقتصاد پایدار	[۸۱]		
افزایش واگذاری اوراق قرضه دولتی	[۲۵]		
شاخص اوراق بهادار	[۱۱]		
بحران مالی جهانی			
سیستم ذخایر جهانی			
رکود اقتصادی جهانی	[۴۹]		
نا ترازهای جهانی	[۱۱، ۸۲]		
رشد جهانی شدن و ظهور بازار مالی یکپارچه	[۸۳]		
سیاست اقتصادی، بدهی بخش مالی عمومی	[۲۱]		
عملکرد سیستم مالی، کیفیت نهاد نظارتی			

مقوله	مؤلفه	شاخص‌ها	منابع
بیشايندها	رفتار سرمايه‌گذاران	کاهش ناگهانی اعتماد به یک ارز معین	[۸۴]
		رفتار توده‌وار بازیگران در بازارهای مالی	[۵۸]
		حرص و طمع مالی	[۸۵، ۸۶]
		ریسک سفته‌بازان و معامله‌گران سهام.	[۲۰، ۸۳، ۸۴، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹]
		حملات سفته‌بازانه و سوداگرایی	[۸۷]
		تمایل به کسب ثروت‌های بادآورده شده	[۹۰]
		عدم تقویت مکانیسم حمایتی سپرده‌گذاران	[۵۶، ۹۱]
		سپرده‌های سرمایه‌گذاران در بانک	[۱۲]
		تأثیر بر متغیرهای کلان اقتصادی	[۹۲]
		بیمدها	فروپاشی اقتصادی
کاهش تولیدات داخلی	[۲۳، ۹۳]		
از بین رفتن تعادل وضعیت واردات و صادرات	[۹۳]		
افزایش سطح قیمت‌های داخلی	[۹۳]		
افزایش کالاهای واسطه‌ای وارداتی	[۹۳]		
افزایش قیمت تمام‌شده کالاها	[۹۳]		
افزایش قیمت‌های برندهای داخلی	[۳۷]		
واکنش منفی مصرف‌کننده	[۳، ۹۵]		
از بین رفتن تعادل وضعیت تراز جاری	[۷۷]		
از بین رفتن یکپارچگی مالی	[۳]		
افزایش بحران بدهی دولتی	[۹۶]		
کاهش کمیت و کیفیت کالاهای داخلی	[۱۰]		
کاهش شدید ارزش پول ملی	[۱۰]		
تأثیر منفی بر اقتصاد	[۹۷]		
کاهش شدید ذخایر ارزی	[۹۷]		
از بین رفتن منابع استراتژیک	[۶۴]		
اختلال در قیمت‌گذاری	[۵۹]		
اخلال در زنجیره تأمین و محدودسازی صنایع	[۷۵، ۸۳]		
آسیب به صنایع فلزات اساسی و نفتی	[۸۳]		
افزایش بدهی دولت و کشور	[۱۰، ۹۸]		
افزایش نوسانات در بازار ارز	[۲۰]		
ثبات اقتصاد کلان مانند تراز بودجه	[۱۰]		
فروپاشی اجتماعی		کاهش قدرت خرید عمومی	[۱]
		افزایش فاصله طبقاتی	[۷۷]
		از بین رفتن اعتماد عمومی	[۲۰]
		از بین رفتن رفاه عمومی و افزایش فقر عمومی	[۱۰]
		از بین رفتن امنیت برای عموم جامعه	[۱]
عدم تحقق معیارهای تحرک نیروی کار	[۲۰]		

سامانه‌های هشدار زودهنگام بحران مالی با فراوانی ۷ و عدم وجود نرخ ارز مؤثر واقعی با فراوانی ۶ است بعد از آن، نرخ ارز شناور نامناسب بیشترین دلیل ایجاد بحران‌های ارزی است. به‌زعم نظری و همکاران [۳۷] سیاست‌های ارزی با انتخاب رژیم ارزی مناسب و تخصیص منابع ارزی تلاش در حفظ ارزش پول رایج می‌نمایند. طبق

نتایج تحقیق فقدان سامانه‌های هشدار زودهنگام بحران مالی و عدم وجود نرخ ارز مؤثر واقعی باعث کاهش ارزش پول رایج می‌شود. نتایج تحقیق در این بخش همسان با نتایج ها و همکاران [۱۱]، پیزنلی و همکاران [۳۳]، موهارایمی [۲۳]، حسن زاد و موسوی [۳۴]، هلیسک [۳۵] و گونزالس [۳۶] است.

شکل ۲- مدل پیشایندها و پیامدهای بحران در خطمشی گذاری بانک مرکزی

در عوامل بازرگانی، صادرات با فراوانی ۶ و پایین بودن تولید ناخالص داخلی با فراوانی ۵ بیشترین دلیل بروز بحران ارزی است. در خصوص صادرات نتایج این تحقیق همسان با نتایج محمدی و رسولی زاده [۶۷]، مرتضوی و همکاران [۶۸]، خلیقی سیکارودی و شوکت فدایی [۶۹]،

بوگیس و همکاران [۷۰]، فرزین و همکاران [۵۱] است. در تبیین آن بیان می‌شود که به‌زعم مهین اصلانی نیا و همکاران [۳] اثر منفی بحران ارزی بر تولید ناخالص داخلی در کوتاه‌مدت تأیید می‌شود. جریان سرمایه خارجی و بدهی‌های کوتاه‌مدت خارجی از عوامل تشدیدکننده اثر بحران ارزی بر

تولید ناخالص داخلی در کوتاه‌مدت بوده و نرخ رشد صادرات و تغییرات رابطه مبادله تعدیل‌کننده اثر بحران ارزی بر تولید ناخالص داخلی به شمار می‌آیند.

افزایش عرضه پول ملی و همچنین افزایش مخارج دولت و کسری بودجه از عوامل تشدیدکننده آثار بحران هستند و در خصوص پایین بودن تولید ناخالص داخلی نتایج تحقیق همسان با نتایج نصیری و همکاران [۴۹]، ناکاتانی [۴۰]، جلایی و صمیمی [۸]، موهارایی [۲۳] است. در بین عوامل سیاسی، عدم عضویت در اتحادیه پولی با فراوانی ۲ بیشترین تأثیر و نرخ تورم در عوامل اقتصادی با فراوانی ۲ بیشترین تأثیر را در بروز بحران در خط‌مشی‌گذاری بانک مرکزی است. در تبیین نتایج تحقیق در این بخش بیان می‌شود که از آنجایی که نرخ تورم به معنای افزایش مداوم و پیوسته سطح عمومی قیمت کالاها و خدمات در یک جامعه و برای یک دوره زمانی معین است، بروز تورم باعث می‌شود قیمت ارز افزایش و همین امر پیش‌بینی شرایط اقتصادی و تحلیل فرصت‌های سرمایه‌گذاری را با دشواری مواجه می‌کند.

در رفتار سرمایه‌گذاران، حملات سفته‌بازانه و سوداگرایانه با فراوانی ۷ بیشترین دلیل بروز بحران ارزی شناخته شده‌اند. پیامدهای تحقیق طبق یافته‌ها شامل فروپاشی اقتصادی و اجتماعی است. کاهش تولیدات داخلی و افزایش نوسانات در بازار ارز با فراوانی ۳ بیشترین آسیب را خواهند زد. کاهش قدرت خرید عمومی و افزایش فاصله طبقاتی با فراوانی ۲ بیشترین آسیب اجتماعی را پیکره‌ی جامعه وارد خواهند نمود. در تبیین نتایج این بخش گفته می‌شود که به دنبال افزایش نابرابر ثروت، سرمایه‌گذاری در کارهای سفته‌بازی افزایش می‌یابد. سودهای سریع و بالای حاصل از سفته‌بازی، تعداد بیشتری از مردم را به این امور

ترغیب می‌کند در نهایت سفته‌بازی مردم را از رفتار معمولی و عاقلانه به افراطی کاری و جنون سوق می‌دهد و باعث بحران ارزی می‌شود.

با توجه به مطالب ذکر شده بحران ارزی در هر کشوی و جامعه‌ای به دلیل برخی مسائل داخلی و خارجی به وقوع می‌پیوندد ولیکن مدل‌های بحران ارزی، خط‌مشی‌گذاران را کمک می‌نماید تا با در نظر داشتن آنها در تصمیمات راهبردی خود تجدیدنظر نماید و تمهیداتی در خصوص پیش‌بینی و یا پیشگیری یا آمادگی برای مقابله با بحران‌های پیش رو داشته باشند. همچنین لازم به ذکر است که هرگونه سیاست‌گذاری باید در قالب اهداف و برنامه‌های کلان اقتصادی اتخاذ شود تا بتوان در میان‌مدت از تبعات مثبت حرکت همه‌جانبه به سمت اهداف اقتصاد ملی بهره‌مند شد. در غیر این صورت هر نوع اتخاذ سیاست مقطعی حرکت از یک تعادل ناپایدار به سمت تعادل ناپایدار دیگری را رقم خواهد زد.

* این مقاله مستخرج از رساله‌ی دکتری با عنوان «ارائه مدل اجتناب از بحران در خط‌مشی‌گذاری‌های ارزی بانک مرکزی» است. *

۴- منابع

- ۱- سلمانی، بهزاد، اصغرپور، حسین، کلامی، محمد. (۱۳۹۸). طراحی یک الگوی هشداردهنده زودهنگام بحران‌های ارزی در ایران: رویکردهای لاجیت و مارکوف سوئیچینگ خودرگرسیون برداری. اقتصاد و تجارت نوین، ۱۴(۴۴)، ۹۷-۱۲۴.
- ۲- رستمی پور، علی و چوبداری، مهرداد. (۱۳۹۸). بررسی بحران ارزی در ایران و جهان. هفتمین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در مدیریت، اقتصاد و حسابداری
- ۳- مهین اصلانی نیا، نسیم، سلمانی، بهزاد، فلاحتی، فیروز، اصغرپور، حسین. (۱۳۹۹). بررسی اثر بحران ارزی بر پویایی‌های تولید ناخالص داخلی: رهیافت مربعات تعمیم‌یافته پانلی. فصلنامه علمی نظریه‌های کاربردی اقتصاد، ۱۷(۱)، ۱۸۵-۲۱۰
- ۴- امینی راد، مهدی، مهرگان، نادر، شاه آبادی، ابوالفضل، جعفری سرشت، داود. (۱۴۰۱). ترجیحات ریسکی و بحران ارزی در اقتصاد ایران- رویکرد سوئیچینگ مارکف. فصلنامه علمی نظریه‌های کاربردی اقتصاد، ۹(۲)،

عمومی با روش فرا ترکیب. حکمرانی و توسعه، ۱(۴)، ۱۸۰-۱۴۳.

۱۹- سبحانی، ثابت، سید علی، صادقی، مهدی. (۱۴۰۰). تحلیل تماتیک موضع‌گیری‌های مقامات پولی در بحران‌های ارزی: دلالت‌های شناختی در شکل‌گیری انتظارات. مطالعات راهبردی بسیج، ۲۴(۹۰)، ۷۸-۳۹.

20. Fernández-Herraiz, C., Prado-Domínguez, A. J., Pateiro-Rodríguez, C., & García-Iglesias, J. M. (2019). The role of the enhanced carry to risk on currency policy: the Mexican Peso. *Applied Economics*, 51(17), 1808-1816.

21. Lis, P., & Zwierchlewski, S. (2015). Currency Crisis as the Next Possible Effect of the Imbalance of Part of the World's Economy in the 21st Century. *Conclusions for Poland. Journal of Business & Economic Policy*, 2(2).

۲۲- شاکری، عباس (۱۳۹۲). تحلیل وضعیت اقتصادی کشور (بررسی بحران ارزی اخیر و راهکارهای مهار آن)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات اقتصادی، شماره‌ی مسلسل ۱۳۰۰۹.

23. Muharremi, T. I. (2015). Currency crisis revisited: a literature review. *Acta Universitatis Danubius. Economica*, 11(6), 108-116.

۲۴- ابراهیمی، ایلناز. (۱۳۹۷). نوسانات ارزی در سالهای ۹۱ - ۹۰ و ۹۷ - ۹۶، شباهت‌ها و تفاوت‌ها، دومانه‌ی تازه‌های اقتصاد، ۱۵

25. Bird, G., & Mandilaras, A. (2013). Fiscal imbalances and output crises in Europe: will the fiscal compact help or hinder? *Journal of Economic Policy Reform*, 16(1), 1-16.

۲۶- سلیمانی، محمد. (۱۳۹۵). تبیین نقش بانک مرکزی در دفاع اقتصادی (با تأکید بر کنترل بحران‌زایی سیستم مالی). فصلنامه آفاق امنیت، ۱۹(۳۱)، ۹۳-۱۱۴.

27. Kim, J. H. (2017). Monetary policy spillovers and currency crisis in comparative perspective: East Asia before the 1997 crisis and Eastern Europe after tapering. *The World Economy*, 40(12), 2752-2770.

28. Zelmanovitz, L., Newland, C., & Rosiello, J. C. (2022). The great depression as a global currency crisis: An Argentine perspective. *The Review of Austrian Economics*, 35(1), 99-114.

29. Begovic, S., PUGH, G., & ADNETT, N. (2019). The Effect of Currency Board Arrangements on Inflation Performance in Transition Countries before and During the Global Financial Crisis. *Finance a úvěr-Czech Journal of Economics and Finance*.

30. Dapontas, D. (2011), "Comparing 1994, 2001 and 2008 currency crises in Turkey", Technological Institute of Ionian Islands.

31. Kalash, I. (2021). How do firms manage liquidity during currency crisis? The case of Turkey. *Macroeconomics and Finance in Emerging Market Economies*, 1-17.

32. Hilowle, E. I. F. (2023). THE INFLUENCE OF E-MONEY ON CURRENCY CRISIS AND DEPRECIATION IN SOMALIA. *Multidisciplinary Journal of Horseed International University (MJHIU)*, 1(1), 1-14.

33. Pizzinelli, C., Ishi, K., & Khan, T. (2021). Assessing Banking and Currency Crisis Risk in Small States.

34. Hasanzadeh, M., & Mousavi, S. (2023).

۵۹-۸۸.

۵- نصراله‌ی، محمد، یآوری، کاظم، نجارزاده، رضا، و مهرگان، نادر. (۱۳۹۶). طراحی یک سیستم هشدار زودهنگام بحران‌های ارزی در ایران: رویکرد رگرسیون لجستیک. *تحقیقات اقتصادی*، ۵۲(۱)، ۱۸۷-۲۱۴.

۶- وکیلی علی، رضائی ابراهیم، غفاری فرهاد. (۱۴۰۱). کنکاشی بر اثر بحران‌های ارزی بر بخش واقعی اقتصاد ایران: واکنش بهره‌وری، اشتغال و رشد اقتصادی. *نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی*، ۱۱(۴۱): ۱۱۶-۸۱

۷- طیبی، سیدکیمیل و نصیری، نرگس. (۱۴۰۰). ارزیابی ارتباط بین بحران ارزی و شاخص کنترل سرمایه به‌منظور طراحی الگویی هشدار دهنده زودهنگام بحران ارزی. *پژوهش‌های اقتصادی ایران*

۸- جلایی اسفندآبادی، سیدعبدالمجید و صمیمی، سپیده. (۱۳۹۴). بررسی سازگاری اقتصادی کشورهای عضو منطقه یورو و نقش آن در بحران ارزی منطقه. *مجله تحقیقات اقتصادی*، ۵۰(۴)، ۸۰۷-۸۳۴.

۹- علوی رضوی، سید یحیی، شهبازی، نجفعلی، احدی، محمدحسین. (۱۳۹۹). واکاوی مهم‌ترین عوامل مؤثر بر بحران ارزی سال ۱۳۹۷. *فصلنامه آفاق امنیت*، ۱۳(۴۸)، ۷۶-۵۱

10. Gangopadhyay, P. (2020). A new & simple model of currency crisis: Bifurcations and the emergence of a bad equilibrium. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 538, 122860. *Sciences*, 207, 850-857.

11. Ha, D., Nguyen, P., Nguyen, D. K., & Sensoy, A. (2022). Early warning systems for currency and systemic banking crises in Vietnam. *Post-Communist Economies*, 34(3), 350-375.

12. Ozili, P. K. (2021). Central bank digital currency in Nigeria: opportunities and risks. Available at SSRN.

۱۳- قزلباش، محمد (۱۳۹۹). آسیب‌شناسی سازوکارهای مدیریت بازار ارز در بحران ارزی سال ۱۳۹۷ با تأکید بر جایگاه قانونی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه امام صادق علیه السلام، دانشکده معارف اسلامی و مدیریت.

۱۴- نجفی استمال، سمیرا، حسینی، سید شمس‌الدین، معمارنژاد، عباس، غفاری، فرهاد. (۱۴۰۱). اثر سیاست‌های ارزی در جهت کاهش کسری حساب جاری (با تأکید بر بحران مالی سال ۲۰۰۸) *خطمشی‌گذاری عمومی در مدیریت*، ۱۳(۴۸)، ۱۳۱-۱۴۶

15. Elhoseny, M., Metawa, N., Sztano, G., & El-Hasnony, I. M. (2022). Deep learning-based model for financial distress prediction. *Annals of Operations Research*, 1-23.

۱۶- کمالی، یحیی. (۱۳۹۶). روش‌شناسی فراترکیب و کاربرد آن در سیاست‌گذاری عمومی. *سیاست*، ۴۳(۴۷)، ۷۲۱-۷۳۶.

17. Sandelowski, M. & Barroso, J. (2006). *Handbook for synthesizing qualitative research*: Springer publishing company. 1-79.

۱۸- منتظر عطائی، محبوبه، منتظر عطائی، ربابه و گریوانی، آتنا. (۱۴۰۰). بررسی عقلانیت در سیاست‌گذاری

(Turkey's-US) sovereign bond yield spread.
۴۹- نصیری، نرگس، طیبی، کمیل، شجری، هوشنگ، واعظ برزانی، محمد (۱۳۹۹). الگوسازی عوامل هشداردهنده زود هنگام بحران ارزی تحت نظام‌های ارزی متفاوت. فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی. ۲۸ (۹۶): ۱۲۰-۹۱.

50. Emin, D., & Aytac, A. (2016). Predicting currency crises: how do indicators differ according to crisis definition?. Çankırı Karatekin University Journal of the Faculty of Economics and Administrative Sciences Y, 6(2), 85-102.

51. Farzin, F., Googerdchian, A., & Saffari, B. (2021). Anticipation of Currency Crisis in Iran Economy with the Use of an Early Warning System. Iranian Economic Review, 25(1), 69-83.

52. Candelon, B., Dumitrescu, E. I., & Hurlin, C. (2014). Currency crisis early warning systems: Why they should be dynamic. International Journal of Forecasting, 30(4), 1016-1029.

53. Chaudhuri, A. (2014). Support vector machine model for currency crisis discrimination. ArXiv preprint arXiv: 1403.0481.

54. Mohana Rao, B., & Padhi, P. (2019). Identifying the early warnings of currency crisis in India. Foreign Trade Review, 54(4), 269-299.

55. Kim, S. (2018). What is learned from a currency crisis, fear of floating, or hollow middle? Identifying exchange rate policy in crisis countries. 46th issue (December 2016) of the International Journal of Central Banking.

۵۶- برزانی، محمدواعظ، ابراهیمی، بهنام (۱۳۹۳). تحلیل نظری تأثیر خلق اعتبار بر بحران مالی. معرفت اقتصاد اسلامی، ۱۰(۵)، ۲۷-۵۰.

57. Arbaa, O., & Varon, E. (2019). Turkish currency crisis-Spillover effects on European banks. Borsa Istanbul Review, 19(4), 372-378

۵۸- شهرآبادی، ابوالفضل (۱۳۹۶). بررسی بحران‌های مالی جهان. نشر مهربان

۵۹- صادقی، مجید، توتونچی، جلیل، ابطحی، سید یحیی، طباطبائی نسب، زهره (۱۴۰۱). اثرات عبور نرخ ارز با تأکید بر محیط تورمی اقتصاد ایران و سیاست ارزی بانک مرکزی در جهت کنترل بازار. فصلنامه علمی نظریه‌های کاربردی اقتصاد، ۹(۲)، ۱۲۳-۱۵۰.

60. Farzam, V., Sattari, O., & Mirali, F. (2013). Investigating and predicting the effects of uncertainty caused by the recent currency crisis on banks and financial institutions stock index. Quarterly Journal of Quantitative Economics, 10(3), 55-83.

61. Prates, D. M., & Fritz, B. (2016). Beyond capital controls: regulation of foreign currency derivatives markets in the Republic of Korea and Brazil after the Global Financial Crisis. Cepal Review.

62. Zaboli, R. Ajam, M. (2013), "Learning Strategies in Crisis in Emergency Department Staff a Qualitative Study", Journal of Military Medicine Spring, Vol. 15, Issue 1, pp. 25-36.

63. McGrath, L. F. (2017). Insuring against past

Real effective exchange rate misalignment and currency crisis in Iran. Future Business Journal, 9(1), 3.

35. Helisek, M. (2019). Exchange rate mechanism II and the risk of currency crisis-Empiricism and theory. Journal of international studies, 12(1), 297-312

36. Gonzales, R. H. (2017). A panel data econometric approach to Real Exchange Rate (RER) as a signaling early warning indicator of currency crisis in ASEAN Region. Pizzinelli, C., Ishi, K., & Khan, T. (2021). Assessing Banking and Currency Crisis Risk in Small States

۳۷- نظری، زینب، شایان زینی وند، عبدالله (۱۴۰۰). بررسی تأثیر نرخ موثر ارز (از کانال سیاست‌های ارزی و تجاری) بر صادرات صنعت پتروشیمی ایران (۹۸-۱۳۵۰). فصلنامه پژوهش‌های اقتصاد صنعتی، ۵(۱۸)، ۷۲-۵۹.

۳۸- الباجی، یوسف، آذربایجانی، کریم و دائی کریم‌زاده، سعید (۱۳۹۹). واکنش اقتصاد ایران نسبت به سیاست‌های پولی و ارزی با تکیه بر بخش خارجی و رویکرد تحلیل تعادل عمومی پویای تصادفی، فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد مقداری.

۳۹- حسینی، سیدصدفدر (۱۳۹۱). بررسی اثر انحراف سیاست‌های ارزی بر شاخص‌های حمایت از بخش کشاورزی ایران. راهبرد اقتصادی، ۱(۱)، ۴۷-۴۶.

40. Nakatani, R. (2018). Real and financial shocks, exchange rate regimes and the probability of a currency crisis. Journal of Policy Modeling, 40(1), 60-73.

۴۱- خسروسرشکی، محمدجود، نجارزاده، رضا و حیدری، حسن (۱۴۰۱). سیاست پولی بهینه رمزی و نظام ارزی متناسب با اقتصاد نفتی (مورد ایران). فصلنامه مطالعات اقتصادی کاربردی ایران، ۱۱(۴۲)، ۴۹-۴۶.

۴۲- بیگدلی، علی، یزدانی، فروغ، آبادیان، حسین (۱۴۰۱). پیامدهای اقتصادی سیاست ارزی ایران در سالهای ۱۳۱۰-۱۳۱۸ش. پژوهش‌نامه تاریخ اجتماعی و اقتصادی

43. Cesaratto, S. (2017). Alternative interpretations of a stateless currency crisis. Cambridge Journal of Economics, 41(4), 977-998.

44. Pinto, L. (2017). Gulf State currency crisis. The International Economy, 31(2), 44-51.

۴۵- زمانی، زهرا، جنتی، ابوالفضل، قربانی، مریم (۱۳۹۷). تأثیر نوسان‌های نرخ ارز بر عملکرد نظام بانکی ایران، فصلنامه مطالعات مالی و بانکداری اسلامی، ۴(۸)، ۱۰۴-۸۱.

46. Gleeson, Simon. "International regulation of banking: Basel II: capital and risk requirements." OUP Catalogue (2010).

47. Lien, D., Lee, G., Yang, L., & Zhang, Y. (2018). Volatility spillovers among the US and Asian stock markets: A comparison between the periods of Asian currency crisis and subprime credit crisis. The North American Journal of Economics and Finance, 46, 187-201.

48. Ioannidou, V. N. (2021). The potential impact of a currency crisis for Turkey and its impact on its sovereign bond yield and

(2015). Euro zone debt crisis: theory of optimal currency area. *Economic Development, Journal of the Institute of Economics-Skopje*, 3, 121-136.

78. Suzuki, M. (2017). Globalism and Regionalism: The East Asian Currency Crisis and Institutional Building. *Games of Conflict and Cooperation in Asia*, 249-270.

۷۹- سرزعی، علی (۱۳۹۶). گونه شناسی بحران‌های مالی با تأکید بر بحران‌های بانکی، فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی، ۱۸، ۱۸۷-۲۰۸.

80. Gök, A., & Tak, N. (2022). Dating Currency Crisis and Assessing the Determinants Based on Meta Fuzzy Index Functions. *Computational Economics*, 1-26.

81. Zhang, Q. L. (2014). Currency Crisis Prediction Using Wavelet-Based Support Vector Machine. In *Advanced Materials Research* (Vol. 989, pp. 2560-2564). Trans Tech Publications Ltd.

82. Pham, T. H. A. (2017). Are global shocks leading indicators of currency crisis in Viet Nam?. *Research in International Business and Finance*, 42, 605-615.

83. Kyin, t. s. (2018). exchange market pressure in identifying currency crisis and its effectiveness in monetary policy in selected asian countries

84. Dabrowski, m. (2016); "Currency crises in post-Soviet economies - a never ending story" *Russian Journal of Economics*. Volume 2, Issue 3, Pages 302 - 326.

۸۵- کریمی، مجتبی، سبحانیان، فریده سادات، علی اکبری، محمدامین. (۱۴۰۱). تاثیر ناطمینانی سیاست‌های پولی و ارزی بر گرایش‌های احساسی سرمایه گذاران. پژوهشنامه اقتصاد و کسب و کار، ۱۳ (۲۴).

۸۶- توکلیان، رضا (۱۳۹۹). آسیب شناسی سیاست‌های دولت در زمان بروز بحران ارزی در ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته: علوم اقتصادی گرایش: اقتصاد نظری، دانشگاه تربیت مدرس

87. Mehrara, M., & Tajdini, S. (2020). Comparison of profitability of speculation in the foreign exchange market and investment in Tehran Stock Exchange during Iran's currency crisis using conditional Sharpe ratio. *Advances in Mathematical Finance and Applications*, 5(3), 271-284.

88. Hamidou, M. M., Mung'atu, J. K., & Orwa, G. O. (2018). Alternative Exchange Market Pressure Index Model for Currency Crisis. *International Journal of Sciences*, 37(2), 186-215

89. Boshkov, T. (2018). Venezuela currency crisis: analysis of the causes. *International Journal of Information, Business and Management*, 10(4).

۹۰- پوراسدی، محمدجواد، تیمور نژاد، کاوه و ربیعی مندجین، محمدرضا. (۱۳۹۹). ارائه مدل خط مشی گذاری حفظ حقوق سپرده گذاران در بحران‌های بانکی در ایران، خط‌مشی‌گذاری عمومی در مدیریت، ۱۱ (۲)، ۵۹-۸۱.

91. Diamond, D. W. & Dybvig, P. H. (1986), "Banking Theory, Deposit Insurance, and Bank Regulation", *Journal of Business*, 59(1), pp. 55-68.

perils: the politics of post-currency crisis foreign exchange reserve accumulation. *Political Science Research and Methods*, 5(3), 427-446

۶۴- بذرائی، مریم، قویدل، صالح، امام وردی، قدرت الله. (۱۴۰۰). شناسایی مسیر سرایت بحران ارزی در صنایع بورسی. فصلنامه علمی مدل‌سازی اقتصادی، ۱۵ (۵۳)، ۷۳-۹۶.

65. Zeyneloglu, I. (2018). Currency The present paper analyzes the role of imports in the occurrence of a currency crisis. (2015). *Economics Bulletin*, 38(4).

۶۶- کاظمی، ابوطالب. (۱۳۹۱). ارتباط سیاست‌های بانک مرکزی با ناهم‌سامانی‌های بازار ارز. بررسی‌های حقوقی، ۲۳۸-۲۱۷ (۲).

۶۷- محمدی، حمید و رسولی زاده، منیراحمد. (۱۳۹۷). اثرات سیاست‌های ارزی و تجاری بر صادرات محصولات باغی در ایران. سیاست‌های راهبردی و کلان، ۶ (۲۴)، ۶۶۵-۶۴۴.

۶۸- مرتضوی، سیدابولقاسم، نجفی‌علمدارلو، حامد، خداوردی‌زاده، محمد. (۱۳۹۱). بررسی اثر سیاست ارزی بر مازاد رفاه صادرکنندگان پسته ایران. فصلنامه علمی- پژوهشی تحقیقات اقتصاد کشاورزی، ۴ (۱۳)، ۸۷-۱۰۳.

۶۹- خلیقی سیکارودی، لیلا؛ شوکت فدایی، محسن. (۱۳۹۱). بررسی تأثیر نرخ ارز و سیاست‌های ارزی بر صادرات خرما ایران، تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی دانشگاه آزاد، ۱۶، ۹۷-۱۱۲.

70. Bougheas, S., Lim, H., Mateut, S., Mizien, P., & Yalcin, C. (2018). Foreign currency borrowing, exports and firm performance: evidence from a currency crisis. *The European Journal of Finance*, 24(17), 1649-1671.

۷۱- محبوبی، هادی، مومنی وصالیان، هوشنگ، دامن کشیده، مرجان، نصاییان، شهریار (۱۴۰۱). تأثیر پویایی مدیریت ذخایر ارزی و ساختار مداخلات بانک مرکزی بر تثبیت بازار ارز با بکارگیری نظریه گیرتون و روپر. اقتصاد مالی (اقتصاد مالی و توسعه)، ۱۶ (۵۸)، ۲۳۳-۲۵۶.

۷۲- داوری، مهدی، حسن نژاد، محمد، فدایی نژاد، محمداسماعیل. (۱۴۰۱). ارائه مدلی برای پیش‌بینی بحران‌های ارزی در ایران. چشم انداز مدیریت مالی، ۱۲ (۳۷).

73. Buhari-Gulmez, D. (2018). Why Turkey's currency crisis is deepening the rift between Ankara and the West. *LSE European Politics and Policy (EUROPP) Blog*.

۷۴- دارابی، افشار، ملکی، محمد مهدی. (۱۳۹۹). طراحی الگوی مدیریت افکار عمومی در راستای مدیریت بحران‌های ارزی. فصلنامه اقتصاد دفاع، ۵ (۱۵)، ۱۴۶-۱۲۲.

75. Rodionov, D. G., Pshenichnikov, V. V., & Zherebov, E. D. (2015). Currency crisis in Russia on the spun of 2014 and 2015: causes and consequences. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 207, 850-857.

76. Özatay, F. (2020). Paving the way for an economic crisis with high leverage and currency mismatches: 2018-19 crisis in Turkey.

77. Georgieva Svrtinov, V., Boskovska, D., Lozanoska, A., & Gorgieva-Trajkovska, O.

۹۲- بیانی، عذرا، محمدی، تیمور. (۱۳۹۸). عوامل مؤثر بر بحران‌های مالی: رویکرد میانگین‌گیری بیزی. فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد مقداری، ۱۶(۲)، ۱۴۵-۱۸۰.

۹۳- فولادی، معصومه. (۱۳۹۱). بررسی اثر تغییرات نرخ ارز بر سطح قیمت‌ها، تولید، صادرات و واردات بخش‌های مختلف اقتصادی با استفاده از یک مدل تعادل عمومی.

برنامه ریزی و بودجه، ۱۷ (۱۱۷).

94. Gyöngyösi, G., Rariga, J., & Verner, E. (2022). The anatomy of consumption in a household foreign currency debt crisis.

95. Tasneem, Z. (2019). The Asian currency crisis: looking back and lessons forward.

96. Boachie, C. (2016). Currency Crisis in Developing Countries. In International Business: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications (pp. 2087-2115). IGI Global.

۹۷- اخلاصی مهنا، پیکان پور محمد، راسخ حمیدرضا. (۱۴۰۰). تبیین دستاوردها و مخاطرات احتمالی سیاست‌های مختلف ارزی در حوزه دارو: یک مطالعه کیفی.

بیمه سلامت ایران، ۴ (۲)، ۱۲۷-۱۱۸.

98. Nazari, M., & Hesaraki, A. (2022). Fairness Perceptions of Price Increases in the Case of Currency Crisis Affecting Domestic and Foreign Brands. Journal of Advertising, 3(4), 4-16.

